

מעדותה של חנה ליבוביץ על מחנה אושוויץ

הגענו לאשוויץ פתחו לאט לאט את הקרונות וחצי מעולפים היינו ובא איזה בחורצ'יק אני לא הבנתי, חליפה עם פסים, והוא שואל אותי (בגרמנית)-"בת כמה את?", אז אני אומרת 15, אז הוא אומר לי "אל תגידי, תגידי שאת בת 18", אני לא הבנתי מה הוא אומר. ירדנו. ירדנו, הצטרכנו לעמוד, את המטען הכל להשאיר שמה, שום דבר לא לקחת, הם אמרו שהם יביאו את זה אחרינו, ז"א במשאיות. ירדנו מהרכבות וזה היה שתיים-עשרה בלילה, זה היה כמו אור יום, פרז'קטורים. עמדנו בתור חמישה אז אני, אחותי ועל יד אחותי, שאמא מאד אהבה אותה, תשכב במנוחה, אז האמא, מצד שני האח הקטן והאח היותר גדול ממני. אומרים הגברים קודם שילכו לצד השני ואחי בוכה, הוא כבר בכה לפני זה, לפני שפתחו את הקרונות בכה וליטף את אמא "אמרנו תלך מאמא אתה חונק אותה" אני לא יודעת איזה הרגשה היתה לו שהוא בכה וליטף את האמא.

ש. בן כמה הוא היה?

ת. היה יותר גדול ממני בשנתיים, אז הוא אומר שהוא יתכופף, הוא יהיה ילד קטן והוא ילך עם אמא" ואני הייתי בצד הזה, הוא היה בצד השני, אני לא ידעתי מה יעשו, הייתי כל כך עצבנית ועייפה אמרתי לו "יוסי תתיישר ותלך בין הגברים", אז הוא אומר לי, "לא, רוצה ללכת עם אמא", ואני מסתובבת אחורנית ואני לא רואה אף ילד עם אמא, מרוב פחד אני פחדתי שירביצו לו, אז אני אומרת לו עוד פעם "יוסי תתרומם ותלך בין הגברים" הוא אומר לי עוד פעם "לא". אני התכופפתי לצד השני ונתתי לו צביטה, עד עצם היום הזה אני מרגישה את זה ביד, אני חושבת הוצאתי לו חתיכת בשר, מרוב עצבנות ואז הוא ברח. ראיתי הוא בורח, לקחו אותי לבד שאני אלך לשם, מחפשת מסתובבת שם בין בחורות, אני לא יודעת איפה ללכת, אני מחפשת את אמא ואני מוצאת בחזרה את אמא. אחותי יותר גדולה בארבע שנים עוד עומדת ליד אמא וחזרתי ליד אמא שלא ידעתי לאן ללכת. לא הספקתי לתת את היד חתכו אותנו שתינו ואמא עם אחי הקטן נשאר שם לעמוד.

ש. הפרידו ביניכם ואותך שלחו ימינה?

ת. כן, אני עם אחותי הלכנו ביחד. חשבתי עם אחותי כבר, אז היא יותר גדולה, עכשיו אנחנו נחפש איפה יש בחורות, ואמא עם האח הקטן נשארה שם לעמוד. וחוף מזה כשכבר היינו מלא מלא בחורות וגם נשואות וגם נשים בהריון וכל מיני היינו שם, אז בא איזה גרמני אלגנטי עם המדים שלהם. הוא אומר "אנחנו נצטרך ללכת חמישה קילומטר ומי שלא יכולה אז יש משאיות" אז יצאו נשים בהריון, יצאו נשים נשואות מבתים עשירים, שבבוקר מביאים אותן בחזרה עם משאיות בשביל מה להן ללכת חמישה קילומטר האלה, זה היה בלוף גדול, זה אנחנו לא ידענו. העיקר עד שאספו אותנו הלכנו שיירה אלפים. בין זה שהלכנו, ראינו בורות

בצד השני עם אש, באו כל כך הרבה טרנספורטים שבקרמטוריום לא הספיקו לשרוף את האנשים ובדרך ראינו שזורקים ילדים חיים בתוך הבורות האלו אז ראינו שפה אנחנו אבודים. לא רחוק היו מרחצאות. נכנסנו ואנחנו צרחנו, איפה היה אלוקים בשמים, איפה, למה הוא לא שמע אותנו. כל כך צרחנו, תתארי לעצמך, כל כך הרבה אלפים. ואלו הפולניות צעקו עלינו "לא עושים לכן שום דבר תפסיקו לצרוח". זה לא עזר שום דבר עד שהכניסו איזה ילדה גילחו לה את השערות והחליפו לה את הבגדים העמידו אותה על השולחן, היה שם איזה שולחן, אמרו "תפסיקו לצרוח זה מה שהולכים לעשות אתכן" ולאט לאט לאט השתתקנו. והלכנו כמה, לא בבת אחת, בתור למרחצאות, גילחו אותנו, זרקו איזו שמלה בלי תחתונים, בלי גופיה, בלי שום דבר, רק שמלה, לגבוהה-קצר, לנמוכה-ארוך, מה שבא להם ביד הם זרקו. ובנסיעה שאנחנו לא ישנו, וכבר היה בוקר ואני בוכה, אני אומרת לאחותי "ברטה, ברטה איפה את?" היא אומרת "חנה'לה, הנה אני לידך, למה את בוכה?" - לא הכרתי את אחותי. ואז בבוקר לקחו אותנו למחנה הצוענים ואמרו לנו שאסור לשתות את המים, שמקבלים טיפוס. נכנסנו למחנה, חילקו אותנו אלף לכל צריף כזה. מצאנו שם כזה לחם כמו לבנה, שחור וקערה קטנה עם ריבה ואנחנו אמרנו "מה אנחנו נאכל את זה?", "אח"כ חיפשנו את זה. באותו יום לא אכלנו, אח"כ חיפשנו את זה. אנחנו בוכים מחכים להורים אמרו שבבוקר יביאו את ההורים אחרי... אז יוצאת המפקחת, יהודיה היא היתה, היא אומרת "אין לכם מה לבכות, ההורים שרפו אותם בלילה, גם ההורים שלנו שרפו ואין מה לעשות ותפסיקו לבכות".

ש. האמנת?

ת. מה שראיתי בדרך, בהתחלה לא האמנתי שזה יתכן דבר כזה, העם הגרמנים הוא הרי היה תמיד עם תרבותי כמה שלמדנו, שעם כזה מסוגל לעשות דבר כזה. אח"כ אני בכיתי, אני רציתי קצת מים, והיה כל כך חם, המים היו חמים, הייתי שותה קצת מים חמים אפילו שזה היה חם, אבל אמרו שמקבלים טיפוס והעדפתי לא לשתות. אז בכיתי כל היום למחרת שאני רוצה קצת מים. באה המפקחת ואמרה "לילדה הקטנה הזו שבוכה כל היום" נתנו לי קצת מים. שם היו הצוענים ולהם היתה קנטינה שם כנראה היא קנתה, לא יודעת, היא נתנה לי את הקצת מים ושתיתי וקצת נרגעתי.

ושם היינו די הרבה זמן במחנה של הצוענים. בדיוק אני אומרת לאחותי, הגענו לאושוויץ יומיים לפני חג השבועות, אז אני אומרת לאחותי "הנה היום חג שבועות והצוענים באים לנגן בכינור" הם היו עם המשפחות עם כלי הנגינה שלהם וככה אני אמרתי לה. היא היתה נורא אדישה. אח"כ העבירו אותנו לאושוויץ ל-C-לאגר, צילמו אותנו כל הדרך הגרמנים, מהראש שלנו כל הזמן המטוסים.

ש. מה הכוונה צילמו אתכם?

ת. צילמו אותנו שיהיו להם סרטים, אז צילמו אותנו איך אנחנו הלכנו כמו צאן, לא כמו בני אדם, אפילו צאן לא הולך ככה כמו שאנחנו הלכנו. אנחנו בכלל לא היינו בני אדם בעיניי

שלהם. ושם קבלנו, פעם ביום קבלנו קצת מרק אם קבלתי קצת יותר סמיך, אף פעם לא קבלתי יותר סמיך, קבלתי קצת מים. שאלה שחילקו למכירים שלהם, אז הם ירדו עד למטה ואלה שתנו קצת מים. היה למזלי, ישנתי הרבה, שראיתי אוכל אין, ומה לעשות אין, אז איך שלא יהיה ישנתי לעבור את הרעב, לעבור את ה... חיכיתי כבר שיהיה בשעה חמש-שש היה אפל. הוציאו אותנו וספרו אותנו. אז קבלנו חמישה כזו לבנה קטנה כזו עם או חתיכת מרגרינה, או חתיכה אחת נקניק אם קבלנו, זה היה מסוסים לא חשוב ממה זה היה, זה קבלנו לארוחת ערב. היינו חמש בשורה אחת. מדדו עם חבל שיהיה בדיוק לכל אחת אותה המנה שחס וחלילה לא יהיה לשניה מילימטר יותר גדול. אכלתי פרוסה אז כבר היה לי טוב והיתר שמרתי לבוקר, שבבוקר אני גם אוכל פרוסה, היו בלילה שגנבו את הלחם מתחת לראש. שאנחנו ישנו באו אלו שלא יכלו לישון אז חיפשו לגנוב את הלחם. אז אחותי תמיד, אני החזקתי ביחד עם אחותי את הלחם, אז היא תמיד נתנה לי את הפרוסה היותר עבה, אז הייתי אומרת "למה, הרי אנחנו מקבלים אותו הדבר". היא אומרת "את עוד קטנה, את צריכה לעבור את הגיהנום הזה". אמרתי "וגם את צריכה לעבור את הגיהנום". "קודם את, את יותר קטנה". והחזקנו ביחד הכל, היא שמרה עלי, אמא לא שומרת יותר טוב על ילדה ממה שהיא שמרה עלי.

יום אחד אמרתי לאחותי, "את יודעת מה, אם יבואו לבחור לעבודה, בואי נלך". יום אחד באו ורוצים שלוש-מאות וחמישים בחורות...

שלוש-מאות חמישים בחורות ואנחנו גם כן היינו בתוכן, ועברנו את השער (בגרמנית): "העבודה משחררת" משם את לא יכולה לעבור בחזרה, שם חילקו לנו את הלחם שאנחנו הצטרכנו לקבל. ואני מסתובבת אחורנית - אני הייתי יותר ערנית מאשר אחותי שנפטרה. אני אומרת לה "תראי, תראי, עם מי אנחנו הולכים, את יודעת אנחנו לא הולכים לעבודה, אנחנו הולכים למשרפות" היא לא עונה לי שום דבר. הגרמנים שרפו כמויות, הם ספרו את האנשים כמה הם שרפו. ונהיה טוב טוב חושך, ובא גרמני עם כלב גדול ואומר לנו ללכת ברחוב צר וחושך והוא עם הכלב הגדול. אני אומרת עוד פעם לאחותי "פה אנחנו הולכים ישר למשרפות". למזלנו, בא לקראתנו עוד גרמני עם כלב והוא אומר "בגרמנית" "המכסה התמלאה". כנראה היה מחנה יותר קרוב אז הם לקחו ממחנה יותר קרוב ולנו אמרו ללכת בחזרה. אז הייתי בפעם הראשונה מאושרת, אמרתי "פה חזרנו ממות בטוח". אמרתי לאחותי "עכשיו אנחנו נלך רק כשהבריוניות האלו ילכו".

ככה אחרי ראש השנה התחילו לחסל את המחנות, אלו לחיים ואלו למוות. אלו לחיים, לקחו אותם למחנה עבודה, אבל קודם מנגלה היה צריך לבחור אותנו, אלו שיכולים ללכת לעבודה. ובאותו היום שמנגלה היה צריך להגיע אלינו לצריף הזה, אז אחותי עמדה ובכתה ואמרתי "למה את בוכה?" היא אומרת שהיא מפחדת שאני לא אעבור דרך הידיים של מנגלה. ערומות הצטרכנו ללכת, אמרתי "תשמעי אין לך מה לבכות איפה שישלחו אותך תלכי את,

איפה שישלחו אותי תני לי ללכת". היא אומרת "לא, היא רק תלך איתי". אמרתי "שאלוקים ישמור עליך, את יותר גדולה ממני בארבע שנים ואני יותר קטנה בארבע שנים, מה שיהיה, יהיה". היא אומרת "לא, רק איתך". טוב, אלה שהוא בחר לחיים אלו היו צריכות לצאת החוצה מהבלוק ואלו שנשארו היו צריכות לעבור לצד השני של הבלוק, הרי באמצע היה קמין כזה. ואחרי שגמר לבחור סגרו אותן אמרו שזה בלוק שפה שאי אפשר לצאת, בלילה לקחו אותן למשרפות זה אנחנו כבר ידענו. ולמזלי הייתי עוד באיזה מקום קצת מלאה אז מנגלה נתן לי לעבור. סגרו אותנו בבלוק אלו שבחרו לחיים, גם אסור היה לצאת, לא להתערבב ואחרי שבוע באו לבחור אותנו לעבודה. היו צריכים לבחור שלוש-מאות בחורות שיש להם ידיים עובדות והן כאלו מלאות. אחותי תמיד הלכה חמש שורות אחרי-אם לא יבחרו אותי אז היא תסתובב. אני הולכת, זו היתה הגרייסה, זו היתה המפקחת של כל המחנה שם היתה אישה, והיא היתה צריכה לבחור איזה לעבודה ואיזה לא. אני באה מתחת הידיים שלה והיא אומרת שאני אראה לה את הידיים שלי. היא בודקת אותי אומרת לי "צוריק"- "בחזרה", ואני רואה יוצאות בחורות בריוניות אני התחלתי לבכות. אחותי יכלה לעבור בלי שום דבר, אבל אני, אני מאד רציתי. המפקחת של הבלוק אמרה "זה משהו מקום העבודה, אם היא יכלה ללכת אז גם היא היתה הולכת למקום עבודה זה". בכיתי, אז מישהו עם רוק או עם קצת מים, אז צמחו לי שערות, הרימו לי את השערות קצת, צבטו לי את הלחיים שאני אהיה ככה אדומה ואמרו שאני אצבט לי את הלחיים עד שאני מגיעה, אני צובטת את הלחיים וצובטת שיהיה לי צבע בפנים אני כבר קרובה כמו את ואני ואני עוד צובטת לי את הלחיים והיא נותנת לי איזה חיוך ונתנה לי לעבור. ובחרים, לא מסתכלים אם יש כבר חמש-מאות או ארבע-מאות, כל אחד מתחלף וזה אחד קדימה אחד אחורה עד שלא רואים שהגרמני בא. הגרמני בא את עומדת כמו בול עץ, את לא זזה. אני אמרתי לאחותי, "את יודעת מה, בואי מזז קצת שנהיה באמצע" ובאמת חמש שורות אחרינו חתכו והיינו המכסה של...

ולקחו אותנו למרחצאות ורחצו אותנו ועשו לנו די.די.טי, פליט בכל מקום, והחליפו לנו את השמלות ואמרו שצריך להגיע קרונות בשביל לקחת אותנו. חיכינו 24 שעות ולא מגיע. ואז איזה גרמני אומר "הגיעו הקרונות אנחנו יוצאים". מה שהיה באותו לילה, אלוקים, אנחנו עמדנו בצד, הגיעה משאית דחוסה עם אנשים כמו דג מלוח, עם הפלנטות האלו, הברזנטים כשהגיעו מולנו פתחו את זה, שנראה מה יש בתוכו ואלו הלכו - לא רחוק משם היה קרמטוריום - משרפות, ואנחנו רואים את זה...

מקור: ארכיון יד ושם O.3/8946